

איך לקיים שיעור בכּן, לא, ופו

פו הוא מושג חדש, מילה מלאכותית שמשמשים בה כדי לציין שאנו פועלים מחוץ למערכת השיפוט שלנו. בדרך-כלל אנו שופטים אם משהו נכון או לא, אמת או שקר, שימושי או לא, מתאים או לא.

מטרת השיפוט היא להחזיק אותנו בתחומי הערוצים של ניסיונו. ברגע שאנו יוצאים מן הערוץ, השיפוט דוחף אותנו בחזרה בטענה שיצאנו החוצה.

פו מציין שאין שופטים רעיון מסוים כנכון, כמדויק, או כמקובל, אלא משתמשים בו במובן היצירתי – על-מנת לגלות רעיונות חדשים ודרכים חדשות שניתן באמצעותם להסתכל על דברים. היצירתיות מבקשת לגלות ערוצים חדשים; גילוי זה יהיה בלתי אפשרי אם מערכת השיפוט תפעל כל הזמן.

הרעיון הסופי, זה שפועלים על-פיו, חייב להישפט במונחים של "נכון" ו"שימושי". אבל, אם השיפוט יפעל בכל אחד משלבי החשיבה, אנו עלולים שלא להגיע כלל לרעיונות יצירתיים.

כשעוסקים בהומור אנו פועלים מחוץ למערכת השיפוט. אם אדם מתחיל לספר סיפור מצחיק על פיל הנמצא על עץ, אינכם מפסיקים אותו ואומרים שאינכם מאמינים שפילים אי-פעם טיפסו על עצים. אתם מקבלים שבכל הקשור בהומור הדברים אינם עומדים לשיפוט ויש להתייחס אליהם כאל רעיונות בלבד. הוא הדין לגבי דברים שברור שהם דמיוניים. איש אינו מבקש לדעת את המין שאליו שייך המפטי דמפטי. אבל מחוץ להומור ולדמיון אין לנו דרך לציין שהרעיון מועלה לא על-מנת להישפט, אלא במטרה יצירתית – שיש להתייחס אליו כאל רעיון. **פו** הומצא כדי למלא צורך זה. זוהי דרך להראות שמעורבים בדבר הומור ודמיון, גם אם זה אינו מובן מאליו.

המילה עצמה נובעת מ**פואטיקה** (שירה), שבה מותר לקבץ ביחד רעיונות משונים על-מנת להשיג תוצאה. רעיונות כאלה אינם יכולים להישפט על בסיס עובדתי טהור. המילה נובעת גם מה**פזותה** (השערה) ומהנחה, ששם מועלה רעיון בלתי מוכח במטרה לגרות לחשיבה נוספת. ובכן **פו** הוא מכשיר המשמש אותנו כדי להראות שאנו פועלים מחוץ למערכת השיפוט.

יש להדגיש ש**פו** אינו מציין רק את חוסר היכולת לשפוט משהו. בשפה קיימים ביטויים אחרים להזדמנויות שבהן איננו מסוגלים לשפוט או שאנו בוחרים לא לשפוט, כמו "אולי", "ייתכן", "יכול להיות", או "איני יודע". **פו** הוא סימון מחושב לכך שאנו פועלים מחוץ למערכת השיפוט מתוך כוונה, ולא בגלל שאיננו מסוגלים לשפוט.

כאשר אנשים מכניסים לתוך משפט את המילה **פו**, היא משמשת כפרובוקציה, או גירוי יצירתי במטרה ליצור התחלה של רעיונות חדשים או דרכים חדשות להסתכל על דברים. כאשר אנשים משתמשים ב**פו** כתגובה, הם מסמנים שהם עומדים להתייחס אל הרעיונות כאל אמירה הדורשת מחשבה ועדיין אין בכוונתם לשפוט אותם. **יכולת זו להשתמש ברעיונות מחוץ למערכת השיפוט היא הבסיס ליצירתיות**. אם נקודה זו אינה בהירה ומובנת, היצירתיות אינה אפשרית. **פו** הוא רק מכשיר נוח לגיבוש הרעיון, כך שיבינו אותו וישתמשו בו. אך אין צורך להלך ולמלמל **פו** לאחר מכן. מעט מלמול מכון הוא דבר יעיל מאוד בהתחלה. לאחר מכן הגישה עצמה תשתלט ותוביל.

במהלך השיעורים יש לעודד את התלמידים לומר "פו" בצורה החלטית אפילו לצעוק זאת. הבנה של **פו** והפנמה שקטה שלו אינן מספיקות.

פריטי השיעור

1. במליאת הכיתה. המורה קורא את סעיפי הפריט ומבקש מהכיתה כולה להגיב בצעקה של "כן", "לא", או "פז". יש לעשות זאת בקצב מהיר, מבלי לעצור לשאלות כמו, מדוע תלמיד מסוים מגיב בצורה שונה משאר התלמידים. שני הפריטים האחרונים בוודאי שאינם אמורים להיות נכונים, ועל המורה לשים לב לתגובה אליהם והוא יכול לפתוח בדיון קצר על איך להגיב. זה יכול להסתיים בהערה כמו: "אנו זקוקים למשהו שיציין מתי רעיון אינו אמור להיות נכון".

2. דיון על שיפוט ועל אי-שיפוט. המורים חייבים לעשות הבחנה ברורה בין מקרה שבו אנשים היו רוצים לשפוט, אבל אין להם די מידע (ולכן הם אומרים "אולי", "ייתכן", או "איננו יודעים"), לבין מקרה שבו אינם רוצים לשפוט (ולכן הם אומרים פז).

יש להתייחס לאיור שבכרטיס העבודה של התלמיד, אשר מציג את "כן" ואת "לא" בתוך ריבועים קבועים, בעוד שפז מצוי בתוך עיגול מתנועע, כשלידו סימן המציין תנועה. יש צורך להסביר שפז הוא דבר מלאכותי, אבל הוא נובע מפזאטיקה (שירה – לקבץ יחד רעיונות בדרך מגרה גם אם לא בהכרח מדויקת), מהנחה והיפותזה (הנחה והשערה – להעלות רעיון ניסיוני, ארעי ובלתי מוכח, או לתת הסברים משוערים)*.

3. קבוצות או מליאה. לקבוצות אפשר להקציב 3 דקות כדי לעבור על כל הסעיפים ואז לציין לפי הסדר למי העניקו "כן", "לא" או "פז". יש לאפשר דיון קצר על מדוע קבוצות מסוימות נתנו לאחד הסעיפים "פז" ולא לסעיפים האחרים. המורה חייב להדגיש שפז אינו אותו דבר כמו "לא בטוח" או "איננו יודעים". במליאה ניתן להתמודד עם הפריט באותה דרך כמו עם הפריט הראשון: לקחת כל אמירה, לפי הסדר, ולבקש מהכיתה (או לנקוב בשם ילד) לומר "כן", "לא", או "פז".

הצעות:

- פז: חנויות חייבות להוריד את המחירים למשך שעה אחת בכל יום.
- פז: יותר אנשים היו קונים בלילה, אילו החנויות היו פתוחות עד לשעות המאוחרות.
- פז: הייתם יכולים ללחוץ על כפתורים המסמנים את הדברים שאתם רוצים לקנות, ובסוף לאסוף אותם.
- פז: אנשים רבים מתייחסים אל קניות כאל תחביב – הם פשוט נהנים מזה.

4. הדגישו שיש כאן פעולה הכוללת שני צעדים:

- א. האם ברצוני לשפוט זאת?
- ב. האם ברצוני להתייחס לכך בדרך יצירתית?

אלה הן השאלות שהתלמידים חייבים לשאול את עצמם. לכאורה נראה שאם התשובה לשאלה הראשונה היא שלילית, אזי יש להשתמש בפז באופן אוטומטי. אבל אין הדבר כך, כי יכול גם להיות מצב של "אינני יודע". יש להשתמש בפז רק כאשר יש כוונה מפורשת להתייחס לרעיון בדרך יצירתית.

5. התייחסו לפריט זה כמו שהתייחסתם אל פריט 3, או, אם עובדים על הפריט בכיתה כולה, עם תשובות מהירות. למעשה, אם רוצים אפשר להתייחס אל כל אחת מן האמירות כאל אמירת פז. אם משהו מוצג כאמירת פרובוקציה, זה אומר שזה פז. אם זה מוצג כעובדה, אז מתייחסים אליה ב"כן" או "לא".

זה יכול לשמש בסיס לדיון.

* אפשר גם ציפור, פרובוקציה, פורץ וכו' - ד.ו.

יצירתיות
אזאקרי ג'מ-סונן - קורט חשיבה 4:
כרטיסי עבודה לתלמיד

האזור על הכרטיס מציג את "כרטי" ואת "לתי" בתוך ריבועים קטנים. המילה "שפי" נמצאת בעגול כח יצירתיות קשורה לנעשה. היא איננה דבר קובע. המילה פו באה מפואטיקה (שירה), היפותזה (השערה), וכדו'.

3. איזו אמירה מהאמירות הבאות היא מסוג לא, איזו מסוג לא, ואיזו מסוג פו?
 - חנויות חייבות להוריד את המחירים למשך שעה אחת בכל יום.
 - חנויות מפסידות אלפי שקלים בגלל נגזבות.
 - יותר אנשים היו קונים בלינה, אילו החנויות היו פתוחות עד לשעת המאוחרת.
 - חנויות מסרות להביא רווחים לבעליהן.
 - זבובים יות תמיד מותנהגים בנימים.
 - הייחם יכולים ללחוץ על כפתורים המסמנים דברים שאדם רוצים לקנות, ובסוף לאסוף אותם.
 - האשים רבים מתייחסים אל קניות כאל תחביב – הם פשוט נהנים מהן.

4. **כדי להשתמש בפו הפעילו שני צדדים:**

א. האם בראוני לשפות זאת?

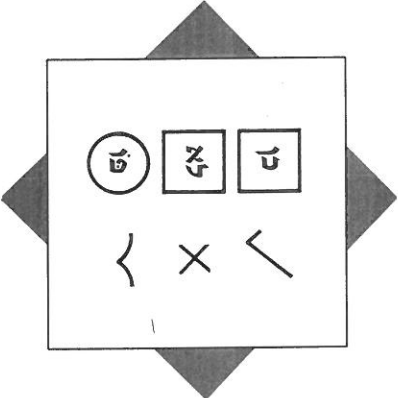
ב. האם בראוני להתייחס לכך בדרך יצירתית?

5. החליטו לאילו מהאמירות הבאות להעניק פו, לא, או פו:
 - היום כבר אף אחד אינו רוצה לעבוד קשה.
 - רוב האנשים תגובנים חולכים לאונבוביסטית.
 - פוליטיקאים הם אנשים שמפשו מצליחים להיבחר.
 - תלמידים רבים חושבים עצמם להכמלים יותר ממה שהם באמת.
 - בדין חופשה בכל שבת שני.
 - ניתן להפוך את העבודה בבית-חרושת למעניינת יותר.
 - נבוא יום ואנשים יוכלו לאכול עלים ועשב.
 - זמר רוק אחד תורם לחברה יותר מעשרה כור-פחם.
6. אמרו אמירה פו מכוונת על:
 - * מכונות, ארוחות בית-ספר, שער.

7. **אתם משתמשים בפו כדי להיחאות לעצמכם ולאנשים אחרים שאונכם שופטים את היציון, אלא מתייחסים אליו בדרך יצירתית – מאל היציון ומאל דרך להסתכל על דברים.**

יצירתיות
אזאקרי ג'מ-סונן - קורט חשיבה 4:
כרטיסי עבודה לתלמיד

1. כן, לא, פו

1. אמרו כן, לא, או פו על המשפטים הבאים:
 - חמש ועוד שש שווה לשנים-עשרת.
 - מלחמת חשולם השנייה פרצה ב-1943.
 - קורח עף על פני מיים.
 - בנות בדרך-כלל חכמות יותר מבנים.
 - כפי יותר בחפשות מאשר בזמן חלומות.
 - חפץ "הייתה בשמים".
 - המפלצת בעלת עין-חופשית מהמאדים נחתה על פני כדור הארץ.
2. שיפוט
 - כאשר אתם שופטים שמהו נכון אתם אומרים: "כפי".
 - כאשר אתם שופטים שמהו אינו נכון אתם אומרים: "לא".
 - (כאשר אינכם בטוחים אם משהו נכון או לא, אתם יכולים לומר "אולי", או "אינני יודעים").

אי-שיפוט
 לעתים אינכם רוצים לשפוט רעיון, אלא להתייחס אליו בדרך יצירתית – מאל דמיון, או מאל העתה, או מאל דרך להסתכל על דברים. אז אתם אומרים: פו.

6. במליאה או בקבוצות. מחברים אמירות פֹּ וְאוּ אומרים אותן בקול. כל אמירה פרובוקטיבית, דמיונית, או ספקולטיבית מתאימה – כל עוד אין היא אמירה תיאורית.

הצעות:

- פֹּ: מכוניות היו צריכות לעוף.
- פֹּ: מכוניות היו צריכות להחזיק מעמד למשך כל החיים.
- פֹּ: יש לצבוע את כל המכוניות בצהוב.
- פֹּ: מכוניות היו צריכות לאכול את נוסעיהן.
- פֹּ: ארוחות בית-ספר צריכות להיות כל-כך חסרות טעם עד שלא תבחין בכלל שאכלת אותן.
- פֹּ: ככל שאוכלים יותר כן גדלה כמות האוכל.
- פֹּ: תלמידים צריכים לבשל את האוכל שהם אוכלים.
- פֹּ: צריך שיהיה מצב שלעולם לא יהיה צורך בתספורת.
- פֹּ: עליך להיות מסוגל לשנות את אורך שערך בכל רגע ורגע רק בכוח הרצון שלך.
- פֹּ: על השער לשנות צבעו בחורף.

7. הפריט המוקף במלבן הוא סיכום השיעור. ניתן לקרוא אותו בקול רם, ואם יש זמן אפשר גם לפתוח בדיון. הנקודה העיקרית היא להתייחס לפֹּ כאל כלי מעשי ולא כאל משהו פילוסופי.